

PROTECȚIA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA PRIN PRISMA POLITICII SOCIALE COMUNITARE

Iulian Denis PURDESCU

Universitatea de Stat din Moldova

Sistemul de protecție socială în orice stat membru al Uniunii Europene, inclusiv în România, trebuie să corespundă, nu doar de formă, ci, mai ales, de fond, politicilor sociale comunitare. În acest scop se cere un studiu comparativ al sistemului național și al celui comunitar de protecție socială.

În articol autorul meditează asupra mutațiilor ce s-au produs în sistemul comunitar și în cel național de protecție socială, urmărește practica funcționării acestora și vine cu unele propuneri ce ar accelera adaptarea acestuia la cerințele politicii sociale a Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: sistem, protecție socială, politici, reforme, mecanisme, eficiență.

SOCIAL PROTECTION IN ROMANIA THROUGH THE COMMUNITY SOCIAL POLICY

The social protection system in any Member State of the European Union, including our country, no doubt, must correspond not only by form, but also in fond to community's social policy. For this purpose, a comparative study of national and community welfare social protection systems is required.

In the article we reflect on changes that occurred in the Community and national social protection systems, following the practice of their operation and come out with some proposals, aiming acceleration of adjustment process to the requirements of European Union social policy.

Keywords: system, social protection policies, reforms, mechanisms, efficiency.

Introducere

Uniunea Europeană, fiind un spațiu în care se dezvoltă libera circulație a bunurilor, capitalului și persoanelor, a făcut tot mai dificilă și ambițioasă tendința statelor membre ale UE de a construi politici sociale europene colective.

Scopul investigației este de a studia evoluția, tendințele și mutațiile în sistemele de protecție socială, factorii care le cauzează și de a formula unele propuneri ce ar contribui la accelera adaptării sistemului național de protecție socială la cerințele politicii sociale a Uniunii Europene.

1. Politica socială comunitară

Carta Socială Europeană din 1961 a fost încununată de tăcere, cel puțin până la Protocolul Social din 1993, anexat la Tratatul de la Maastrich, lăsând guvernelor statelor membre, oficialilor europeni libertatea de a-și formula dimensiunea socială. Carta Socială a reapărut în Tratatul de la Nisa din 7 decembrie 2000, fiind preluată, dezvoltată și încorporată în Tratatul de la Lisabona.

Articolul 151 din Versiunea Consolidată a Tratatului Privind Funcționarea Uniunii Europene specifică: „Uniunea și statele membre, conștiente de drepturile sociale fundamentale, precum cele enunțate în Carta socială europeană semnată la Torino la 18 octombrie 1961 și în Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor adoptată în 1989, au ca obiective promovarea ocupării forței de muncă, îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă, permițând armonizarea acestora în condiții de progres, o protecție socială adecvată, dialogul social, dezvoltarea resurselor umane care să permită un nivel ridicat și durabil al ocupării forței de muncă și combaterea excluziunii”.

În vederea realizării obiectivelor menționate la articolul 151, Uniunea susține și completează acțiunea statelor membre în următoarele domenii:

- a) îmbunătățirea, în special, a mediului de muncă, pentru a proteja sănătatea și securitatea lucrătorilor;
- b) condițiile de muncă;
- c) securitatea socială și protecția socială a lucrătorilor;
- d) protecția lucrătorilor în caz de reziliere a contractului de muncă;
- e) informarea și consultarea lucrătorilor;
- f) reprezentarea și apărarea colectivă a intereselor lucrătorilor și angajatorilor, inclusiv administrarea comună;

- g) condițiile de muncă pentru resortisanții din țările terțe care sunt rezidenți legali pe teritoriul Uniunii;
- h) integrarea persoanelor excluse de pe piața forței de muncă;
- i) egalitatea dintre bărbați și femei în ceea ce privește șansele pe piața forței de muncă și tratamentul la locul de muncă;
- j) lupta împotriva marginalizării sociale;
- k) modernizarea sistemelor de protecție socială, fără a aduce atingere literei (c).

Actul Unic European a avut o importantă influență asupra formei și conținutului programelor economice și sociale. Prin intermediul acestuia au fost lansate informații utile comunității, tuturor instituțiilor comunitare și altor factori de decizie pentru ca progresul economic și social să se instaureze pe piața unică [9, p.1-11].

Programul Economic-Social al Comunității Europene ține cont de multitudinea fenomenelor care se fac resimțite în prezent în Europa [7, p.55-60]:

- îmbătrânirea populației;
- apariția unor noi fenomene de sărăcie;
- utilizarea tot mai frecventă a noilor tehnologii (și gradul diferențiat de accesibilitate a structurilor sociale la acestea);
- construirea unor noi orare de muncă;
- permanentizarea șomajului;
- luarea în considerare a efectelor asupra mediului înconjurător;
- dorința omului de a-și intensifica participarea la rezolvarea problemelor sociale.

Scopul unic declarat al Programului este căutarea și găsirea de noi posibilități de acțiune pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață în Europa. Etapele de derulare ale acestui program sunt următoarele [8, p.98]:

- a) identificarea problemelor economice cu implicații sociale;
- b) realizarea unor studii pilot;
- c) formularea marilor proiecte de cercetare;
- d) implementarea programelor;
- e) evaluarea efectelor și elaborarea de recomandări.

Programul Economic-Social al Comunității Europene devine operațional în 6 domenii legate unele de altele. Ele sunt cuprinse în partea întâi a Programului și se referă la: dialogul social; restructurarea vieții și a muncii; sănătate și securitate socială; mediu înconjurător; condiții de viață; tehnologia viitorului.

1. Dezvoltarea dialogului social și a relațiilor profesionale pe piața muncii. Obiectivul este încurajarea participării tuturor actorilor sociali la dialogul privind viitorul social al Europei, inclusiv implicarea celor care sunt răspunzători în procesul de schimbare prin punerea la punct a unor metodologii specifice. Sunt formulate și alte instrumente științifice cu caracter social, care urmează a fi utilizate la nivel național în scopul renovării situației privind relațiile profesionale, schimbul de experiență etc.

2. Restructurarea vieții și a muncii, sub influența condițiilor actuale cerute de tehnicile moderne care influențează atât calitatea de producător a individului, cât și cea de consumator. Obiectivul în această direcție este facilitarea unor evoluții echilibrate din punct de vedere economic și social; se urmărește corelarea dintre noul rol al muncii în societate combinat cu o nouă calitate a vieții și cu prosperitatea oferită de creșterea și dezvoltarea economică.

Conceptia de restructurare urmărește și identificarea mijloacelor care permit salvarea și consolidarea responsabilităților și drepturilor fundamentale ale omului, care sunt sau nu aplicate. De exemplu, în cadrul acestui Program a fost elaborat un manual special pentru personalul implicat în gestionarea orarelor de muncă. Problema ce apare în legătură cu programul de muncă este dacă lucrătorii sunt în avantaj ca urmare a punerii în practică a formelor atipice de muncă (care reduc timpul liber conducând la stres și chiar la scăderea eficienței muncii). În această categorie intră: munca pe termen scurt, contractele cu durată determinată, munca în zi de sâmbătă, munca pe timp de seară și noapte.

3. Promovarea sănătății și securității muncii. Obiectivul acestui domeniu este furnizarea de către factorii de decizie europeni a unui ansamblu de referințe comune; punerea la punct a unor metode care să țină cont de la început de proiectul normelor de sănătate și securitate în avantajul întreprinderilor și lucrătorilor; promovarea sănătății și securității tuturor lucrătorilor, dând însă prioritate, în mod particular, grupurilor vulnerabile.

4. Promovarea politicilor de protecție a mediului. În această direcție este prevăzută coroborarea tuturor programelor naționale privind mediul înconjurător în cadrul comunității, urmărindu-se în special păstrarea siguranței mediului urban. Succesul îl constituie combinarea aspectelor sociale, economice, profesionale și de siguranță ecologică a mediului prin examinarea implicării partenerilor sociali interesați și răspunzători: industrie, parteneri ai sectoarelor sociale, colectivități locale, asociații de protecție a mediului. Tot în acest domeniu se înscrie și abordarea problemei deșeurilor periculoase [10].

5. Pentru a ridica nivelul de trai, bunăstarea colectivă, sunt necesare măsuri de reducere a inegalităților generate de dezechilibre socioeconomice. Se cere implicarea tuturor actorilor sociali în procesul de schimbare, coordonarea activităților lor la nivel local, național și comunitar, fiind promovată o nouă concepție despre strategia pieței muncii, despre ajutoarele sociale, sănătate, locuințe și mediu.

6. Evaluarea tehnologiilor de viitor are ca scop identificarea din start a „marjei de manevre” în inovația tehnologică și încurajarea opțiunilor care determină procesul de schimbare.

2. Strategia de la Lisabona 2020

Conform Cadrului Strategic Comun (CSC), domeniul afacerilor sociale și incluziunii sociale este subsumat Obiectivului tematic 9 „Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei”, care corespunde obiectivului principal al Strategiei Europa 2020 „Promovarea incluziunii sociale”, în special prin reducerea sărăciei, urmărindu-se eliminarea riscului de sărăcie și excludere pentru cel puțin 20 de milioane de persoane.

Teoria schimbării, care stă la baza politicilor și măsurilor în domeniu, susține că obiectivul principal de reducere a sărăciei și promovare a incluziunii sociale poate fi atins doar prin acțiuni de asigurare (sporire) a accesului la servicii convenabile, durabile și de calitate (precum locuire, educație, ocupare, asistență medicală, asistență socială, servicii de integrare în societatea informațională etc.) pentru categoriile de populație cu risc disproporționat de excludere socială, cum ar fi persoanele cu venituri reduse, șomerii pe perioadă îndelungată, copiii, tinerii sub 25 ani, persoanele cu vârsta de 55 ani și peste, persoanele cu dizabilități, migrații, romii, persoanele fără adăpost sau persoanele care ies din penitenciar.

În acest scop, Cadrul Strategic Comun stabilește la nivel european acțiuni-cheie care urmează a fi finanțate din fondurile FSE, FEDER și FEADR și care au în vedere atingerea a șase direcții principale de acțiune. Dintre acestea, la nivel național au fost identificate următoarele priorități preliminare de utilizare a fondurilor europene alocate României:

- Dezvoltarea sistemului de asistență socială și a sistemului de sănătate
- Ocuparea și incluziunea socială activă
- Integrarea comunităților defavorizate, precum romii
- Promovarea economiei sociale și a întreprinderilor sociale.

Analiza socioeconomică prezentată în continuare are rolul de a fundamenta procesul de programare, prin identificarea problemelor-cheie care trebuie rezolvate și a direcțiilor de acțiune cele mai adecvate pentru îmbunătățirea nivelului de viață al grupurilor vulnerabile din România, cu atenție specială pentru echitate, având în vedere nevoile, resursele disponibile și cadrul legislativ-instituțional de la nivel național.

O analiză extinsă a situației ocupării și șomajului este prezentată în analizele socioeconomice pregătite de Grupurile de Lucru Tehnic privind ocuparea și îmbătrânirea activă (din cadrul MMFPS). În acest document sunt prezentate succint doar câteva dintre elementele principale care să ajute la o bună înțelegere a contextului în care se analizează sursele de excludere socială și grupurile vulnerabile.

În contextul crizei, în Uniunea Europeană, piața forței de muncă a înregistrat o scădere mai mică decât restrângerea activității economice.* În ceea ce privește ocuparea forței de muncă, reacția la recesiune a avut loc cu întârzierea dată de legislația muncii și de deciziile companiilor de a evita pe cât posibil costurile de disponibilizare și de recrutare ulterioară. În unele state membre, guvernele au sponsorizat scheme de ocupare pe termen scurt sau în program parțial care au contribuit substanțial la amortizarea efectelor la nivelul ocupării forței de muncă.

Asfel, obiectivul principal al protecției sociale este de a-i ajuta pe cei în dificultate să se reintegreze în viața normală a societății, să-i ajute să-și mențină forța de muncă activă, să treacă mai ușor peste anumite

* Potrivit raportului Comisiei Europene Employment in Europe 2010, în perioada crizei, în UE și în majoritatea statelor membre gradul de ocupare a forței de muncă a înregistrat o scădere semnificativ mai mică comparativ cu reducerea activității economice (p.27).

riscuri la care sunt supuși indivizii și familiile lor (ex., boală, invaliditate, handicap, bătrânețe, deces, șomeri, familii cu mulți copii, familii cu venituri mici etc.).

Protecția socială vizează nu doar condițiile materiale de trai (ocuparea forței de muncă, condițiile de muncă, veniturile, consumurile, locuința, mediul ambiant etc.), dar și condițiile sociale, precum: sănătatea, instruirea și educația, cultura, condițiile de odihnă și recreere, mediul sociopolitic, restructurarea ordinii sociale și de drept.

3. Mutații în structura demografică națională

În România, în anul 2011, populația ocupată în câmpul muncii număra cca 9,14 mil. persoane. Rata ocupării populației apte de muncă (20-64 ani) în 2002 a fost în România de 63,3% (Tab.1), iar în UE – de 66,7%. Această situație s-a menținut pe parcursul anilor și în 2011 rata ocupării a constituit, respectiv, 62,8% și 68,6%. În UE-27 aceasta se află la un nivel redus față de cea preconizată pentru anul 2020. În România, începând cu anul 2008, rata de ocupare se reduce și este încă departe de ținta națională de 70% asumată în contextul Strategiei Europa 2020.

Tabelul 1

Rata ocupării populației apte de muncă (20-64 ani), în %

	2002	2005	2008	2009	2010	2011	Ținta Europa 2020
UE-27	66,7	68,0	70,3	69,0	68,6	68,6	75
România	63,3	63,6	64,4	63,5	63,3	62,8	70

Sursa: Eurostat. Țintele Europa 2020 conform http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_en.pdf.

Modelul de ocupare în România de asemenea diferă de celelalte state membre ale Uniunii Europene – atât pe sectoarele economiei, cât și pe medii de rezidență. Dacă ponderea salariaților în țara noastră este de doar 65-67%, apoi în majoritatea țărilor UE ea se cifrează la 80% și peste.

Diferențe majore s-au înregistrat între populația ocupată în mediul urban și cel rural. Astfel, populației ocupate în mediul rural (Fig.1) îi revine 24,7 la sută. În mediul rural salariații reprezintă numai 36% din populația ocupată.

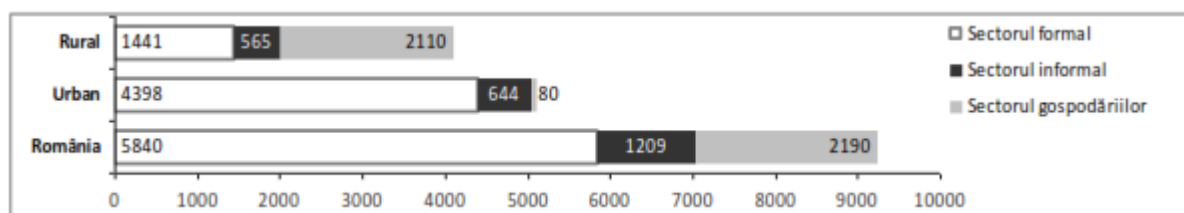

Fig.1. Distribuția populației ocupate pe sectoarele economiei și pe medii de rezidență, mii persoane.

Sursa: Voinea L., Albu L. *Economia informală și impactul ei asupra pieței muncii* [12, p.8].

Proporția lucrătorilor pe cont propriu (inclusiv lucrătorii familiali neremunerați) este deosebit de mare în România: 33-35% din populația ocupată totală (cu un maxim de peste 64% în mediul rural) față de 15-16% media UE-27. Această structură este asociată cu importanța ocupării în sectorul agricol, mai ales în mediul rural (33% în România comparativ cu 5% în UE-27, în 2011)*.

Ca și la nivel european, în România rata ocupării femeilor este semnificativ mai mică decât în cazul bărbaților (52% pentru persoanele de vârstă activă (15-64 ani) față de 65%, în 2011). Formele flexibile de ocupare rămân deosebit de slab reprezentate pe piața muncii din România, în pofida prevederilor noului Cod al Muncii (2010)**.

* În 2010, populația din mediul urban era ocupată în proporție de 60% în sectorul serviciilor și de 35,5% în industrie și construcții. Populația din mediul rural era ocupată în proporție de 62% în agricultură. (INS, Tendințe sociale 2011)

** Datele Eurostat arată că, în perioada 2002-2011, la nivelul populației ocupate totale, ponderea ocupării în timp parțial a rămas relativ constantă la 10-11% (față de 19,5% în UE-27), iar ponderea contractelor de muncă temporare este de numai 1-2% (față de 14% în UE-27).

Ocuparea informală este foarte răspândită. În 2011, un studiu POSDRU [11] implementat de Blocul Național Sindical, a arătat că 31% din populația ocupată totală, inclusiv cei din agricultura de subzistență, lucrează în sectorul informal. Deși majoritatea o constituie ocuparea în sectorul gospodăriilor individuale, aproape 1,2 milioane persoane lucrează ca salariați în baza unui acord verbal, fără contract de muncă, sau sunt angajați în unități economice neînregistrate. Ca și în alte țări, o proporție consistentă de gospodării combină agricultura de subzistență cu muncile ocazionale neoficiale (cel mai adesea, zilele în agricultură). Veniturile informale bănești adâncesc inegalitatea, astfel că în sectorul informal cei bogați devin și mai bogați, iar cei săraci abia supraviețuiesc [2].

În consecință, o parte importantă din populația ocupată a României are locuri de muncă nesigure, sezoniere sau ocazionale, din care obțin venituri mici și neregulate (cel mai adesea, în natură) și nu este acoperită de sistemul de asigurări sociale, de sănătate și de șomaj.

În România accentul a fost pus mai mult pe măsuri de stabilizare decât pe măsuri de recuperare din criză [4]. Un număr mare de firme (în special IMM-uri) și-au restrâns sau chiar și-au încheiat activitatea din cauza crizei. Efectele negative ale restrângerii activității economice au fost mult mai pronunțate la nivelul angajaților din sectorul non-agricol decât la nivelul ocupării forței de muncă totale (sector non-agricol plus cel agricol).*

În perioada de criză, rata totală a ocupării forței de muncă s-a redus cu o valoare relativ scăzută în context european [1]. Situația apare însă mai gravă dacă ne concentrăm exclusiv asupra salariaților care reprezintă majoritatea forței de muncă non-agricole în România.

Numărul salariaților în țara noastră a scăzut cu cca 730 de mii de persoane** (Fig.2), cu alte cuvinte – cu peste 15%. Situația ocupării a început să se redreseze doar din primăvara anului 2011. Prin urmare, în România scăderea ratei ocupării forței de muncă în sectorul non-agricol (salariații) a fost mult mai accentuată decât declinul înregistrat de PIB. În plus, reducerea locurilor de muncă non-agricole a fost mult mai mare decât media celor 27 de state membre ale UE (-2,5 % din locurile de muncă non-agricole).

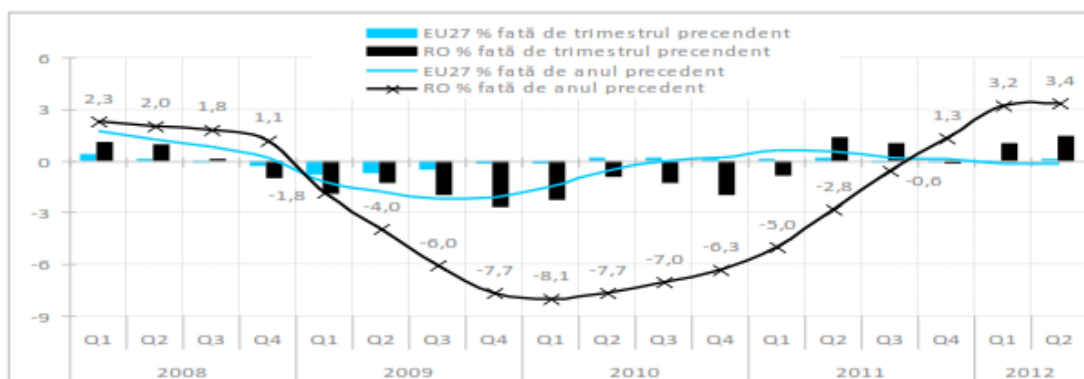

Fig.2. Evoluția numărului de salariați în România comparativ cu evoluția ratei totale de ocupare la nivel EU-27, în %.

Sursa: Eurostat, National Accounts. Date ajustate trimestrial. INS, Buletin Statistic Lunar, nr.5, 11/2010 și nr.1, 6/2012.

Numărul salariaților a scăzut considerabil în sectorul privat (cu peste o jumătate de milion), mai ales în industriile producătoare, în construcții, comerțul cu amănuntul și transport. La nivelul sectorului public, numărul salariaților a avut un parcurs diferit: a crescut până în ianuarie 2009 și a început să scadă din februarie 2009 [11].

Redresarea economică este încă fragilă, condițiile vor rămâne în general instabile pentru o perioadă de timp. Tendințele de deteriorare înregistrate pe piața muncii s-au atenuat în 2011, cota populației ocupate (inclusiv în sectoarele non-agricole) începând să crească din ultima parte a anului. Prognozele CNP arată că populația ocupată totală a țării va înregistra o ușoară creștere atingând cca 8,34 mil. persoane în 2015***.

Ieșirile de pe piața muncii s-au regăsit doar parțial în rata șomajului înregistrat, care după ce a atins, în martie 2010, un maxim de 8,4% (sau 765 de mii), a scăzut, rămânând constant mai mică decât media UE-27.

* În plus, ONG-urile din România subliniază că exemplele de bună practică de introducere a unor metode inovative de creștere a capitalului uman și de sporire a retenției de personal în condițiile crizei economice nu au fost luate în considerare. Un exemplu este metoda "Inverstors in People", de mare succes la nivel european și internațional, de care au beneficiat milioane de oameni din întreaga lume.

** Scădere înregistrată între trim. III 2008 și trim. I 2011.

*** Populația ocupată civilă (medie anuală) prognozată pentru 2012 este de 8.230 mii persoane. Sursa: CNP (2012).

Rata șomajului BIM, deși a crescut ușor după 2009, înregistrează de asemenea valori relativ reduse prin comparație cu majoritatea celorlalte state europene (7,7% din populația activă de 15-64 ani față de 9,7% media UE-27, în 2011). Bărbații au un risc de șomaj mai ridicat decât femeile, iar tinerii (15-24 ani) au riscul cel mai ridicat (23,7% în România și 21,3% în UE-27, în anul 2011).

Șomajul de lungă durată (12 luni și peste) reprezintă în jur de 42% din șomerii BIM, atât în România, cât și în Uniunea Europeană. Numărul șomerilor de foarte lungă durată (24 luni și peste) a constituit 16% din șomerii BIM în România, respectiv 22% în UE-27 (date Eurostat pentru 2011). Dacă șomajul de lungă durată în cazul bărbaților se cifrează la 3,4%, apoi în cazul femeilor – la 2,8% din populația activă de 15-64 ani. Pe de altă parte, ieșirile de pe piața muncii nici nu s-au tradus în creșterea participării la cursuri de formare/(re)calificare profesională, care de altfel a rămas mult mai mică decât la nivelul european*.

Persoanele de 65 ani și peste care locuiesc singure reprezintă 4,2% din populația țării (date Eurostat pentru 2011). Vârstnicii singuri sunt considerați un grup vulnerabil, mai ales din perspectiva accesului la servicii medicale și la servicii de îngrijire.

În România, ca și la nivelul UE-27, riscul de sărăcie monetară a persoanelor vârstnice singure este ușor mai mare decât cel la nivelul populației generale (25,4% față de 22,2% la nivel național)** . Totuși, riscul de sărăcie al acestui segment de populație a scăzut considerabil după 2007 (când a fost înregistrată o rată de 44%), mai ales ca urmare a creșterii pensiilor din 2008 și a introducerii pensiei sociale din 2009.

Raportul Național Strategic privind Protecția Socială și Incluziunea Socială (2008-2010) menționează că în România majoritatea persoanelor vârstnice dependente beneficiază de îngrijirea acordată în familie, iar majoritatea îngrijitorilor sunt femei, soții sau fiice.

Conform Raportului privind activitatea de incluziune socială în anul 2008 [6], la nivelul țării funcționau 150 de cămine, 25 de locuințe protejate și 113 centre de zi pentru persoane vârstnice. Serviciile disponibile nu satisfăceau nici pe departe nevoia, numărul cererilor în așteptare pentru cămine reprezentând 45% din numărul mediu lunar al beneficiarilor de la acel moment. Per total, cheltuielile de protecție socială dedicate vârstnicilor reprezintă în România doar 0,04% din PIB, o valoare de zece ori mai mică decât ponderea medie din UE-27 (date Eurostat pentru 2008).

În rândul persoanelor vârstnice se evidențiază grupul de veterani, invalizi și văduve de război, cu o vârstă medie de peste 85 ani. Mai sunt în viață aproximativ 40 mii veterani de război și peste 150 mii văduve de război/văduve de veterani de război. Datele MAPN arată că peste o treime din acest grup au un trai precar din cauza singurătății, a vârstei și a stării de sănătate***.

Este necesară includerea vârstnicilor singuri între grupurile-țintă eligibile pentru a accesa fonduri europene. Nevoile acestui grup țin de dezvoltarea serviciilor de tip rezidențial (cămin, spital, centre de zi), a serviciilor de îngrijiri medicale****, precum și a serviciilor sociale la domiciliu pentru cei nedeplasabili. În ceea ce privește grupul de veterani, invalizi și văduve de război, este necesară colaborarea cu Ministerul Apărării Naționale care coordonează, la nivel național, problematica acestui grup.

Obiectivul național asumat prin PNR 2011-2013 este de a fi redus, până în 2020, numărul de persoane aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială cu 580.000 persoane, ceea ce reprezintă o reducere cu circa 15% față de anul 2008.

4. Tendințe în protecția socială națională

În 2005 Guvernul a aprobat Strategia națională de dezvoltare a sistemului de asistență socială pentru persoanele vârstnice în perioada 2005-2008. Serviciile menționate de lege pentru îngrijirea persoanelor vârstnice includ:

* În România, participarea la cursuri de formare continuă este de doar 1,6% din populația de 25-64 ani față de 8,9% media UE-27 (date Eurostat pentru 2011).

** Estimare pentru gospodăriile de o persoană de 65 ani și peste, pe baza veniturilor disponibile gospodăriilor pe venit echivalent (scala OECD), fără consumul din resurse proprii. Estimările INS, bazate pe metoda relativă, care includ consumul din resurse proprii, arată o rată mult mai mică, de aproximativ 16% din populație.

*** În conformitate cu legea, veteranii de război, invalizii și văduvele de război au dreptul la asistență medicală gratuită în toate instituțiile medicale civile de stat sau militare și la asigurarea de medicamente gratuite, atât în tratamentele ambulatorii, cât și pe timpul spitalizării, care se suportă din Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate, la nivelul prețului de referință.

**** Rețeaua de îngrijiri la domiciliu, asigurate de furnizori persoane fizice și juridice autorizate de Ministerul Sănătății și aflate în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate, a fost dezvoltată. În perioada 2003-2012 au fost autorizați peste 1.000 furnizori de îngrijiri la domiciliu din toate județele.

- a) îngrijirea temporară sau permanentă la domiciliu;
 b) îngrijirea temporară sau permanentă într-un cămin pentru persoane vârstnice;
 c) îngrijirea în centre de zi, cluburi pentru vârstnici, case de îngrijire temporară, apartamente și locuințe sociale.

Acest tip de servicii este însă slab dezvoltat, la nivel național fiind un număr foarte redus de beneficiari. Spre exemplu, în anul 2009 Casa Națională de Asigurări de Sănătate a semnat contracte cu doar 295 cămine de bătrâni [5, p.13].

În structura asigurărilor sociale domină categoric fondul destinat pensiilor. În anii ce au urmat după căderea regimului comunist în România indicii pensiei medii (Fig.3) au avut o tendință clară de reducere până la 44% în raport cu nivelele anului 1990, apoi a urmat creșterea acestuia până la 125,7% în 2009, coborând la 116,9% în anul 2012.

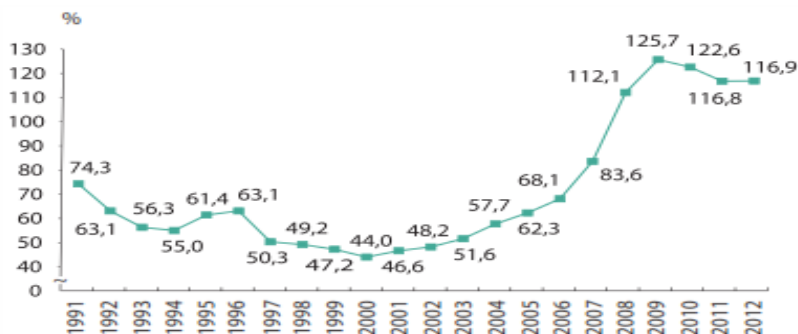

Fig.3. Indicii pensiei medii reale, 1990=100.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

În anul 2008, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5685 mii persoane, în scădere cu 357 mii persoane față de anul 2005. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o ușoară creștere de 1,1% față de 2005. În anul 2008, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 573 lei, mai mare cu 132,9% față de cea din anul 2005. În anul 2008, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 593 lei, în creștere cu 122,1% față de anul 2005.

În anul 2009, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5676 mii persoane (Tab.2), în scădere cu 109 mii persoane față de anul 2006. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o ușoară creștere de 1,8% față de anul 2006.

Tabelul 2

Evoluția indicatorilor asigurărilor sociale în România în perioada

	U.M.	2009	2010	2011	2012
Pensionari de asigurări sociale ¹⁾ - total					
Număr mediu anual	mii pers.	5676	5664	5580	5480
Pensia medie lunară	lei / pers.	686	716	753	774
Pensionari de asigurări sociale de stat					
Număr mediu anual	mii pers.	4718	4767	4744	4720
Pensia medie lunară	lei / pers.	711	739	773	778
Pensionari de asigurări sociale - agricultori					
Număr mediu anual	mii pers.	799	737	677	619
Pensia medie lunară	lei / pers.	300	309	311	313
Pensionari de asigurări sociale (exclusiv agricultori)					
Număr mediu anual	mii pers.	4877	4927	4903	4861
Pensia medie lunară	lei / pers.	750	778	815	832
Pensionari beneficiari de ajutor social ²⁾					
Număr mediu anual	mii pers.	2	2	1	1
Pensia medie lunară	lei / pers.	188	192	193	194
Pensionari I.O.V.R. (invalidi, orfani și văduve de război)					
Număr mediu	mii pers.	11	9	8	6
Pensia medie lunară	lei / pers.	245	244	242	238

1 – cuprind pensionarii de asigurări sociale de stat, pensionarii proveniți din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Român de Informații, Secretariatul de Stat pentru Culte și Casa de Asigurări a Avocaților;

2 – ajutor social tip pensie plătit din fondul de asigurări sociale.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

În anul 2009, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 686 lei, mai mare de 2,3 ori față de cea din anul 2006. În anul 2009, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 711 lei, în creștere cu 128,6% față de anul 2006.

În anul 2010, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5664 mii persoane, în scădere cu 62 mii persoane față de anul 2007. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o ușoară creștere de 2,7% față de anul 2007. În anul 2010, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 717 lei, mai mare de 1,8 ori față de cea din anul 2007. În anul 2010, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 739 lei, în creștere cu 85,2% față de anul 2007.

În anul 2011, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5580 mii persoane, în scădere cu 105 mii persoane față de anul 2008. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat a înregistrat o ușoară creștere de 1,7% față de anul 2008. În anul 2011, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 753 lei, mai mare de 1,3 ori față de cea din anul 2008. În anul 2011, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 773 lei, în creștere cu 30,4% față de anul 2008.

În anul 2012, numărul mediu al pensionarilor de asigurări sociale a fost de 5480 mii persoane, în scădere cu 196 mii persoane față de anul 2009. În schimb, numărul pensionarilor de asigurări sociale de stat s-a menținut aproximativ la același nivel al anului 2009. În anul 2012, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale a fost de 774 lei, mai mare de 1,1 ori față de cea din anul 2009. În anul 2012, pensia medie lunară pentru pensionarii de asigurări sociale de stat a fost de 778 lei, în creștere cu 9,4% față de anul 2009.

Asigurările sociale includ și fondurile pentru tratament balnear și odihnă. Atât numărul biletelor pentru tratament și odihnă, cât și cheltuielile efectuate pentru tratament și odihnă au tendința de a se micșora (Tab.3).

Tabelul 3

Biletele pentru tratament balnear și odihna acordate prin asigurarile sociale

	U.M.	2009	2010	2011
Bilete - total	mii	286,4	169,8	228,5
Tratament balnear	mii	214,9	169,8	198,8
Odihnă	mii	71,5	-	29,7
Cheltuielile efectuate pentru tratament și odihnă ¹⁾	mii lei	345232,3	239878,9	303598,5

1) Inclusiv cheltuielile efectuate pentru tratamentul balnear al agricultorilor, conform O.U.G. nr.31/1998.

Sursa: Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

Bugetul asigurărilor sociale de stat ca parte componentă a sistemului bugetar se aprobă anual prin lege [3, p.144-150].

4. Legea bugetului asigurarilor sociale de stat pentru 2013

Proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2013 a fost elaborat în conformitate cu prevederile Legii nr.500/2002, cu modificările și completările ulterioare, și ale Legii responsabilității fiscal-bugetare, nr.69/2010, pe baza:

- prognozelor indicatorilor macroeconomici și sociali pentru anul 2013, precum și pentru următorii 3 ani;
- strategiei fiscal-bugetare;
- politicilor și strategiilor sectoriale, a priorităților stabilite în formularea propunerilor de buget, prezentate de ordonatorii principali de credite;
- propunerilor de cheltuieli detaliate ale ordonatorilor principali de credite.

În conformitate cu prevederile Legii nr.500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 se prevăd și autorizează, pentru anul bugetar, veniturile și cheltuielile bugetare, precum și reglementările specifice exercițiului bugetar.

Prin sistemul asigurărilor sociale se asigură finanțarea măsurilor de ocrotire, de protecție și de ajutorare a cetățenilor activi, a pensionarilor și a membrilor de familie. Acestea constau în acordarea de către stat de pensii, indemnizații, ajutoare, trimeri la odihnă, la tratament balnear și alte drepturi, în perioada în care se găsesc, temporar sau definitiv, în incapacitate de muncă din cauză de accident de muncă sau boală profesională sau în alte cazuri când ajutorarea este necesară.

Propunerile care au stat la baza construcției bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 au în vedere prognoza indicatorilor macroeconomici pentru anii 2013-2016.

Unul din obiectivele importante ale construcției bugetare pe anul 2013 este aplicarea prevederilor Legii nr.263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare.

La construcția bugetară în domeniul asigurărilor sociale de stat și al asigurărilor pentru șomaj pe anul 2013 s-au avut în vedere următoarele:

- majorarea cu 4% a valorii punctului de pensie în anul 2013, respectiv la 762,1 lei;
- acordarea, pentru persoanele care au desfășurat activități în condiții deosebite de muncă, după data de 1 aprilie 2001, și care s-au înscris la pensie anterior intrării în vigoare a Legii nr.263/2010, majorării cu 25% a punctajelor lunare realizate în perioadele respective;
- majorarea punctajului mediu anual realizat de persoanele care au ieșit la pensie începând cu data de 1 ianuarie 2011 cu un indice de corecție de 1,06;
- încadrarea cheltuielilor bugetare în cadrul fiscal-bugetar din strategia fiscal-bugetară a Guvernului pentru perioada 2013-2016;
- creșterea câștigului salarial mediu brut în anul 2013 la 2.223 lei, față de 2.077 lei estimat pentru anul 2012 și față de 1.980 lei înregistrat în anul 2011;
- scăderea numărului de șomeri înregistrați cu 29 mii persoane, ajungându-se astfel la finele anului 2013 la 465 mii persoane (de la 494 mii persoane estimat pentru finele anului 2012);
- scăderea ratei medii a șomajului la 5,2% în anul 2013 față de 5,6% estimată pentru anul 2012;
- finanțarea cheltuielilor aferente unor proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile postaderare, cum ar fi cele pentru: oferirea de servicii participanților la sistemul public de pensii prin implementarea unui sistem informatic integrat (servicii publice electronice destinate cetățenilor, contribuabili și beneficiari ai sistemului public de pensii și din sistemul accidentelor de muncă și bolilor profesionale); dezvoltarea și implementarea de acțiuni inovatoare și transnaționale pentru dezvoltarea Serviciului Public de Ocupare; îmbunătățirea sistemului de furnizare a serviciilor de formare profesională a adulților; analize, studii, prognoze privind piața muncii; formarea profesională a personalului Serviciului Public de Ocupare etc.

Prin proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 s-au propus, pe lângă prevederile și autorizările privind veniturile și cheltuielile pentru bugetele asigurărilor sociale de stat, asigurărilor pentru șomaj, sistemului de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, fondului de garantare pentru plata creanțelor salariale și veniturilor proprii ale instituțiilor publice, și următoarele reglementări specifice exercițiului bugetar al acestui an:

- câștigul salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat;
- cuantumul ajutorului de deces în cazul asiguratului sau pensionarului, precum și în cazul unui membru de familie al acestora;
- cotele de contribuții de asigurări sociale;
- dispoziții referitoare la obligațiile ce revin ordonatorului principal de credite în legătură cu asigurarea fondurilor necesare plății integrale, cu prioritate a programelor cu finanțare din fonduri externe nerambursabile, precum și a fondurilor necesare finanțării angajamentelor asumate prin documentele privind integrarea României în UE.

Prin proiectul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 se asigură repartiția produsului intern brut pentru domeniul social ce privește sistemul public de pensii și sistemul asigurărilor pentru șomaj. În anul 2013 pentru susținerea acestor două sectoare se alocă 8,4% din produsul intern brut.

Bibliografie:

1. CE (2010) *Employment in Europe 2010*.
2. E.g. STĂNCULESCU și ILIE (2001); NEEF și STĂNCULESCU (eds.) (2002); NEEF și ADAIR (2004); STĂNCULESCU și POP (2009).
3. MARINESCU, R.T. *Finanțe publice, modele de analiză, studii de caz*. București: Editura Economică, 2009.
4. METIS GmbH & wiiw, *Evaluation of the reaction of the ESF to the economic and financial crisis, Final Report*, raport al Comisiei Europene, DG Employment, 2012.
5. MIXICH, V. *Un diagnostic al sistemului de sănătate*. București: Fundația Friedrich Ebert, 2012, disponibil online la: <http://www.fes.ro/common/pdf/Raportdiagnostic.pdf>

6. MMFPS (2009) *Raport privind activitatea de incluziune socială în anul 2008*, disponibil online la: <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Incluziune%20si%20asistenta%20sociala/raportari/Raport%202008.pdf>
7. OPRESCU, Gh. *Macroeconomie avansată*. București: ASE, 2010.
8. POP, L. *Dicționar de Politici Sociale*. București: Expert, 2002.
9. TĂNĂSESCU, P. *Asigurări și protecție socială în România*. București: C.H. Beck, 2009.
10. TICHINDELEAN, M., GHEORGHE, M. Aspecte controversate în interpretarea și aplicarea prevederilor Codului muncii și ale Legii dialogului social. În: *Honorem - Prof. univ. dr. Ion Traian Ștefănescu*. București: Universul Juridic, 2013, p.75-86.
11. VOINEA, L. *Raport de avertizare timpurie privind piața muncii, 2010, proiect POSDRU „Biroul pentru observarea pieței muncii și a calității locurilor de muncă”, implementat de Blocul Național Sindical*, București, disponibil online la: <http://www.bns.ro/wps/wcm/connect/6671933d-828a-4217-ae9455766c865b1f/Raport+de+avertizare+timpurie+privind+piata+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=6671933d-828a-4217-ae94-55766c865b1f>
12. VOINEA, L., ALBU, L. *Economia informală și impactul ei asupra pieței muncii, 2011, proiect POSDRU „Biroul pentru observarea pieței muncii și a calității locurilor de muncă”, implementat de Blocul Național Sindical*, București, disponibil online la: <http://www.bns.ro/wps/wcm/connect/b53004b1-7995-4c5d-994a-68eb345ef0c9/Economia+informala+si+impactul+ei+asupra+pietei+muncii.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b53004b1-7995-4c5d-994a-68eb345ef0c9>

Prezentat la 21.08.2013